



RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSM/500/2/2014/AJ

Warszawa, 30 czerwca 2014 r.

**Pan
Bartłomiej Sienkiewicz
Minister Spraw Wewnętrznych**

Szanowny Panie Ministrze,

w związku z napływającymi do mojego Biura informacjami od osób sprawujących pieczę nad małoletnimi cudzoziemcami, chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na trudności w zalegalizowaniu pobytu tych cudzoziemców w Polsce. Trudności te dotyczą zwłaszcza dzieci, które zostały porzucone przez rodziców i na mocy postanowienia sądu przebywają – niekiedy od urodzenia – w rodzinie zastępczej. Sytuacja tej grupy małoletnich cudzoziemców jest szczególnie skomplikowana nie tylko dlatego, że zostali oni pozbawieni opieki ze strony rodziców, ale również z tego powodu, że nie są w stanie spełnić warunków legalizujących ich pobyt w Polsce, które są określone w tzw. ustawach cudzoziemskich. Mając na uwadze, że małoletni cudzoziemcy dorastają i wychowują się w polskich rodzinach, tutaj uczęszczają do przedszkola, czy szkoły i z Polską związana jest ich przyszłość, wydaje się, że najlepszą formą uregulowania ich statusu prawnego jest nadanie im przez Prezydenta RP obywatelstwa polskiego.

Analiza ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2012 r. 161) prowadzi do wniosku, że obowiązujące przepisy nie uprawniają rodziców zastępczych do wystąpienia do Prezydenta RP z wnioskiem o nadanie obywatelstwa polskiego. Zgodnie bowiem z art. 19 ust. 2 wspomnianej ustawy, nadanie obywatelstwa polskiego małoletniemu cudzoziemcowi następuje na wniosek jego przedstawicieli ustawowych. W sytuacji, gdy sąd nie ustanowił opiekuna prawnego dla dziecka, rodzice zastępczy – w świetle ustawy o obywatelstwie polskim – nie są uprawnieni do wystąpienia z takim wnioskiem. Należy przy tym zaznaczyć, że rodzice zastępczy często nie są zainteresowani, aby sąd

ustanowił ich opiekunami prawnymi dla cudzoziemskich dzieci, a jeśli nawet wyrażą zgodę na pełnienie takiej funkcji, to wydanie przez sąd orzeczenia w przedmiocie ustanowienia opieki prawnej jest uzależnione od uprzedniego zawieszenia bądź pozbawienia rodziców władzy rodzicielskiej, co w praktyce jest niezwykle trudne.

W związku z powyższym, na podstawie art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o podjęcie inicjatywy w kierunku zmiany ustawy o obywatelstwie polskim, poprzez rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o nadanie obywatelstwa polskiego o rodziny zastępcze. Z uwagi na to, że rodziny zastępcze sprawują jedynie bieżącą pieczę nad dzieckiem i nie mogą podejmować decyzji w ważnych sprawach dotyczących dziecka, możliwość wystąpienia przez nie ze stosownym wnioskiem powinna być uzależniona od uzyskania uprzedniej zgody sądu rodzinnego. Jestem przekonany, że takie rozwiązanie przedmiotowego zagadnienia przyczyni się do pełnego zabezpieczenia interesu dzieci cudzoziemskich, dla których Polska jest jedynym krajem jaki znają.

Z wyrazami szacunku
Michał Jankowski



BMP-0791-2-1/2014/KGu

Warszawa, dnia 31 lipca 2014 r.

Pan

Marek Michalak

Rzecznik Praw Dziecka

Wznowy Panie Rzeczniku,

W nawiązaniu do wystąpienia Pana Rzecznika z dnia 30 czerwca 2014 roku (sygn. ZSM/500/2/2014/AJ), dotyczącego *zmiany ustawy o obywatelstwie polskim, poprzez rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o nadanie obywatelstwa polskiego o rodziny zastępcze*, uprzejmie przedstawiam następujące informacje.

Stosownie do przepisu art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 roku *o obywatelstwie polskim* (Dz. U. z 2012 roku, poz. 161, z późn. zm.), nadanie obywatelstwa polskiego małoletniemu cudzoziemcowi następuje na wniosek jego przedstawicieli ustawowych. Natomiast art. 19 ust. 3 wskazuje, iż w przypadku braku porozumienia między przedstawicielami ustawowymi, każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu. Przez przedstawicieli ustawowych należy rozumieć opiekunów prawnych małoletnich cudzoziemców (np. rodziców). Ustawodawca, mając na uwadze doniosłe skutki nabycia obywatelstwa polskiego, jak również jego utraty, przez osoby małoletnie, ograniczył możliwość wystąpienia z wnioskiem o nabycie obywatelstwa polskiego przez małoletniego cudzoziemca wyłącznie do jego przedstawicieli ustawowych, tzn. osób sprawujących opiekę prawną nad dzieckiem.

Jednocześnie należy wskazać, że uprawnienia i obowiązki rodziców zastępczych regulują przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j.: Dz. U. z 2013 roku, poz. 135, z późn. zm.). Rodzinę zastępczą ustanawia się dla dziecka całkowicie lub częściowo pozbawionego opieki ze strony rodziców celem zapewnienia opieki i wychowania na odpowiednim poziomie. Jako zasadę przyjmuje się osobiste sprawowanie opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą. Art. 40. ust. 1 ww. ustawy stanowi, że rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności:

- 1) traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;

- 2) zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- 3) zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- 4) zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań;
- 5) zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne;
- 6) zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;
- 7) umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba, że sąd postanowi inaczej.

Oznacza to, iż opieka rodziców zastępczych nad małoletnim dzieckiem została ściśle ograniczona wyłącznie do realizacji ww. działań. Należy zatem stwierdzić, że zamiarem ustawodawcy nie było umożliwienie rodzicom zastępczym podejmowania decyzji o tak istotnych sprawach dziecka, jak zmiana statusu jego obywatelstwa, a jedynie zapewnienie małoletniemu właściwej opieki i wychowania. Tym niemniej, warto wskazać, że rodzice zastępczy po ustanowieniu ich przez sąd opiekunami prawnymi dziecka, już jako przedstawiciele ustawowi, mają prawo wystąpić z wnioskiem o nadanie mu obywatelstwa polskiego.

Odnosząc się do propozycji Pana Rzecznika, wskazanej w wystąpieniu, dotyczącej wprowadzenia do ustawy *o obywatelstwie polskim* przepisów rozszerzających uprawnienia rodziców zastępczych do występowania z wnioskiem o nadanie obywatelstwa polskiego małoletniemu cudzoziemcowi, przebywającemu pod ich opieką, pragnę zauważyć, że przedmiotowe uprawnienie podważałoby prawa dziecka ujęte w art. 4 ustawy *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Tym samym, przyznanie powyższego uprawnienia rodzicom zastępczym mogłoby zostać uznane jako równoznaczne z arbitralną ingerencją w życie małoletniego cudzoziemca. W tym kontekście warto wskazać, że nabycie przez dziecko obywatelstwa polskiego może np. uniemożliwić mu powrót do rodziny zamieszkującej poza granicami Polski, gdyż niektóre państwa przyjęły zasadę jednego obywatelstwa, co oznacza wprost, iż nabycie obywatelstwa obcego, powoduje utratę dotychczas posiadanego obywatelstwa (np. Ukraina).

Jednocześnie należy wskazać, iż w stosunku do małoletnich cudzoziemców przebywających na terytorium Polski bez opieki, w zakresie legalizacji ich pobytu na tym terytorium, zastosowanie znajduje ustawa z dnia 12 grudnia 2013 roku *o cudzoziemcach* (Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 186 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności udziela się cudzoziemcowi, jeżeli jest urodzonym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej małoletnim dzieckiem cudzoziemca przebywającym na tym terytorium bez opieki. Do udzielenia ww. zezwolenia nie jest wymagane posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego oraz źródła stabilnego i regularnego dochodu lub zapewnionego utrzymania, jak również posiadanie zapewnionego w Polsce miejsca zamieszkania, nie jest także wymagany legalny pobyt cudzoziemca na terytorium Polski.

Jeżeli małoletni cudzoziemiec przebywający na terytorium Polski bez opieki nie urodził się w Polsce, możliwe jest udzielenie mu zezwolenia na pobyt czasowy na podstawie art. 187 pkt 8 ww. ustawy, zgodnie z którym zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności można udzielić cudzoziemcowi, jeżeli wykazał, że zachodzą okoliczności inne niż określone w pkt. 1-7, rozdziałach 2-10 i art. 186 ust. 1, uzasadniające jego pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do udzielenia tego zezwolenia wymagane jest spełnienie ogólnych warunków migracyjnych, tj. posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego oraz źródła stabilnego i regularnego dochodu lub zapewnionego utrzymania, jak również posiadanie zapewnionego w Polsce miejsca zamieszkania, a także wymagany jest legalny pobyt cudzoziemca na terytorium Polski.

Ponadto, możliwe jest udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy na podstawie art. 187 pkt 7 ww. ustawy, zgodnie z którym zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności można udzielić cudzoziemcowi, jeżeli jego wyjazd z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej naruszałby prawa dziecka, określone w *Konwencji o prawach dziecka*, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku (Dz. U. z 1991 roku Nr 120, poz. 526, z późn. zm.), w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu, a cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej nielegalnie. Do udzielenia wskazanego zezwolenia, nie jest wymagane posiadanie ubezpieczenia zdrowotnego oraz źródła stabilnego i regularnego dochodu lub zapewnionego utrzymania, jak również posiadanie zapewnionego w Polsce miejsca zamieszkania. Przesłanką udzielenia ww. zezwolenia jest nielegalny pobyt cudzoziemca na terytorium Polski.

Zgodnie z art. 105 ust. 3 pkt 3 ustawy *o cudzoziemcach*, w przypadku cudzoziemca będącego osobą małoletnią bez opieki – wniosek o udzielenie mu zezwolenia na pobyt czasowy składa kurator.

Stosownie natomiast do art. 260 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy, jeżeli cudzoziemiec nie posiada dokumentu podróży i nie jest możliwe otrzymanie przez niego innego dokumentu potwierdzającego tożsamość, małoletniemu cudzoziemcowi urodzonemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i przebywającemu na tym terytorium bez opieki rodziców, może być wydany polski dokument tożsamości cudzoziemca, jeżeli nie sprzeciwia się temu interes Rzeczypospolitej Polskiej oraz przemawia za tym dobro dziecka.

Polski dokument tożsamości cudzoziemca, w przypadku małoletniego cudzoziemca urodzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i przebywającego na tym terytorium bez opieki rodziców, można wydać także z urzędu (art. 229 ust. 3 wskazanej ustawy). Dokument ten może być również wydany cudzoziemcowi, który przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie posiada żadnego obywatelstwa, jeżeli przemawia za tym interes Rzeczypospolitej Polskiej (art. 260 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Natomiast, jeśli chodzi o rozwiązania ustawowe dotyczące małoletnich cudzoziemców będących obywatelami państw członkowskich Unii Europejskiej (UE), obywatelami państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG), jak również obywatelami państw stowarzyszonych z UE, tj. Szwajcarii, zastosowanie znajduje ustawa z dnia 14 lipca 2006 roku *o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin* (Dz. U. Nr 144, poz. 1043, z późn. zm.).

Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 2 wskazanej ustawy, obywatelowi UE przysługuje prawo pobytu przez okres dłuższy niż 3 miesiące, w przypadku gdy posiada wystarczające środki finansowe do utrzymania siebie i członków rodziny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tak aby nie stanowić obciążenia dla pomocy społecznej oraz:

- a) jest objęty powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym,
- b) jest osobą uprawnioną do świadczeń opieki zdrowotnej na podstawie przepisów o koordynacji w rozumieniu art. 5 pkt 23 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j.: Dz. U. z 2008 roku Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.) albo
- c) posiada prywatne ubezpieczenie zdrowotne, pokrywające wszelkie wydatki, które mogą wyniknąć podczas pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w związku z potrzebą pomocy medycznej lub leczeniem szpitalnym, w którym ubezpieczyciel zobowiązuje się do pokrycia kosztów udzielonych ubezpieczonemu świadczeń zdrowotnych bezpośrednio na rzecz podmiotu udzielającego takich świadczeń, na podstawie wystawionego przez ten podmiot rachunku.

Zgodnie ze stanowiskiem przekazanym przez Urząd do Spraw Cudzoziemców wskazany art. 16 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy odnosi się także do małoletnich obywateli UE, którzy są objęci jednym z wymienionych wyżej rodzajów ubezpieczenia zdrowotnego oraz posiadają wystarczające środki finansowe do utrzymania siebie, które to środki są zapewnione przez inne osoby lub instytucje, zwłaszcza przez rodziców lub opiekunów prawnych, ale również przez placówkę opiekuńczo-wychowawczą, w której zostały umieszczone.

2 poratanien

MINISTER
SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z up. Piotr STACHAŃCZYK
Sekretarz Stanu